

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Esityksessä kotoutumiskoulutuksen ja lukutaitokoulutuksen järjestämisvastuu keskitetään työllisyysalueille, ja vapaan sivistystyön rooli kielikoulutuksen toteuttajana ja rahoituksen saajana heikkenee. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat monilla alueilla täydentäneet työllisyyspalveluiden järjestämää kotoutumiskoulutusta, ja pienissä kunnissa niiden tarjoama kielikoulutus on ollut usein ainoa mahdollisuus opiskella kieltä kotoutumiskoulutuksen ulkopuolella. Koulutusten saatavuus ja joustavuus heikkenevät, mikä voi vaikuttaa kielitaidon kehittymiseen ja kotoutumisen laatuun erityisesti pienemmissä ja keskisuurissa kunnissa. Tämä vaikeuttaa erityisesti niiden kotoutujien asemaa, joille siirtyminen koulutuksesta työelämään tiukennetussa aikataulussa on haastavaa, kuten kotimaassaan vähän koulutusta saaneiden tai sellaisten henkilöiden, joilla on erityisiä oppimisen haasteita.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Vaikutusarvion mukaan kotoutumisen edistämisen rahoitukseen kohdistuvat säästöt vähentävät kuntien rahoitusta merkittävästi vuonna 2027. Säästöt muodostuvat useista eri toimista, kuten monialaisen yhteistyön valtiosuuden kumoamisesta, vastaanottoon varautumisen korvausten poistamisesta sekä laskennallisen korvauksen tasoleikkauksista. Rahoitusleikkausten yhteisvaikutus heikentää kuntien taloudellisia edellytyksiä järjestää kotoutumista edistäviä palveluja ilman, että palvelutasoa joudutaan heikentämään.

Kotoutumisen rahoituksen kokoaminen osaksi kuntien peruspalvelujen valtiosuusjärjestelmää lisää riskiä siitä, että kotoutumispalveluihin ja -koulutuksiin tarkoitettu rahoitus ei kuntien sisäisessä päätöksenteossa kohdennu lain tarkoittamalla tavalla. Yleisluonteinen valtiosuus ei välttämättä turvaa kotoutumisen edistämiseen tarvittavien palvelujen riittävää resursointia tilanteessa, jossa kunnilla on samanaikaisesti useita lakisääteisiä tehtäviä ja merkittäviä taloudellisia paineita.

Ehdotettu rahoitusmalli lisää alueellisia eroja ja heikentää palveluiden yhdenvertaista saatavuutta eri puolilla Suomea.

Erityisen merkittävää on, että vastaanottoon varautumisen korvauksen kumoaminen siirtää taloudellisen riskin kokonaisuudessaan kunnille tilanteissa. Muutos vaikuttaa kuntien halukkuuteen ja mahdollisuuksiin vastaanottaa kiintiöpakolaisia.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä korostetaan aiempaa vahvemmin kotoutuja-asiakkaan omaa vastuuta kotoutumisestaan ja velvoitteita kotoutumissuunnitelman noudattamiseen. Samalla kotoutumisen tavoitteita ja velvoittavuutta täsmennetään ja osin kiristetään. Vaikka tavoitteiden selkeyttäminen ja vastuiden täsmentäminen voi tukea kotoutumisprosessia, velvoitteiden lisääminen korostaa entisestään sitä, että palvelujen on oltava tosiasiallisesti saatavilla ja tarkoituksenmukaisia. Mikäli rahoitusleikkaukset ja palvelurakenteiden muutokset heikentävät palvelujen saavutettavuutta tai laatua, kotoutuja-asiakkaan vastuun korostaminen voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin tilanteisiin, joissa velvoitteita asetetaan ilman riittäviä edellytyksiä niiden täyttämiseksi. Tämä voi lisätä riskiä sanktioihin ja heikentää kotoutumisen kokonaisvaikuttavuutta.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Esityksessä pyritään tehostamaan alkuvaiheen palveluprosessia yhdistämällä osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelman laatiminen. Kunnissa nämä toimenpiteet toteutetaan jo nykyisin yhtäaikaaisesti, joten näiden tehtävien yhdistämisestä ei synny kunnille säästöjä. Kokonaisuudessaan prosessin sujuvoittaminen voi jonkin verran vähentää hallinnollista kuormitusta sekä henkilö- ja tulkkauksresursseja.

Ehdotuksessa kunnille siirtyy lisää vastuuta palveluprosessista tilanteessa, jossa rahoitusta leikataan ja osa aiemmista tukirakenteista, kuten monialaisen yhteistyön erillisestä sääntelystä, poistetaan. Jotta kotoutuja-asiakkaiden yksilölliset tarpeet voidaan huomioida, alkuvaiheen palveluprosessin onnistuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä riittäviä resursseja. On tärkeää, että prosessin tehostamistavoitteet eivät johda palvelujen sisällölliseen kaventumiseen tai yksilöllisyyden heikkenemiseen.

Muut huomiot

Esityksessä kumotaan useita kotoutumisen edistämistä koskevia säännöksiä, kuten kunnan velvollisuus palvelujen yhteensovittamiseen sekä alueellisia yhteistyörakenteita koskevat pykälät. Vaikka muutoksia perustellaan hallinnollisen taakan keventämisellä ja normien purkamisella, käytännössä yhteensovittamisen tarve ei poistu, vaan vastuu siirtyy kunnille ilman selkeää sääntelykehystä tai lisäresursseja.

Vastaanottoon varautumisen korvausten poistaminen ei ota riittävästi huomioon sitä, että vastaanoton aikataulut voivat muuttua kunnasta riippumattomista syistä, mikä lisää kuntien taloudellista epävarmuutta.

Kokonaisuutena esitys siirtää riskejä ja vastuuta kunnille tilanteessa, jossa kuntien taloudellinen liikkumavara on jo valmiiksi rajallinen. Tämä voi heikentää kotoutumisen tavoitteiden toteutumista pitkällä aikavälillä.

Nikkilä Satu
Karkkilan kaupunki